

NUTQ APPARATIDA BUZILISHI BO'LGAN BOLALARDA ARTIKULYATSIYON MASHQLARNI TAKOMILLASHTIRISH

Abdullayeva Oyjamol Adhamjon qizi

Qo'qon davlat pedagogika universiteti Maxsus pedagogika (logopediya)

1kurs magistranti

Ilmiy rahbar: M. Musayeva

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17773588>

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutq apparati buzilishlari bo'lgan bolalarda artikulyatsion mashqlarni takomillashtirish yo'llari, logopedik mashg'ulotlarning ilmiy asoslari va samaradorligini oshirish metodlari yoritilgan. Tadqiqotda artikulyatsion apparat faoliyatini yaxshilash orqali to'g'ri talaffuzni shakllantirish hamda nutqiy nuqsonlarni bartaraf etish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: nutq apparati, artikulyatsiya, logopediya, mashqlar tizimi, talaffuz, nutq buzilishi, bolalar.

Аннотация

В статье рассматриваются пути совершенствования артикуляционной гимнастики у детей с речевыми нарушениями, научные основы логопедических упражнений и методы повышения их эффективности.

Анализируются вопросы формирования правильного произношения и устранения речевых дефектов путем совершенствования работы артикуляционного аппарата.

Ключевые слова: речевой аппарат, артикуляция, логопед, система упражнений, произношение, нарушения речи, дети.

Annotation

This article discusses ways to improve articulation exercises in children with speech disorders, the scientific basis of speech therapy exercises, and methods for increasing their effectiveness. The study analyzes the issues of forming correct pronunciation and eliminating speech defects by improving the functioning of the articulatory apparatus.

Key words: speech apparatus, articulation, speech therapy, exercise system, pronunciation, speech disorders, children.

KIRISH. Nutq inson muloqotining asosiy vositasi bo'lib, bola shaxsining shakllanishida muhim o'rin egallaydi. Ammo ayrim bolalarda nutq apparati faoliyatidagi buzilishlar natijasida tovush talaffuzi, so'z tuzilishi va grammatik ko'nikmalar shakllanishida muammolar kuzatiladi. Bu holatlar bolalarning ijtimoiy moslashuviga, o'qish jarayoniga va ruhiy holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

So'nggi yillarda logopedik amaliyotda artikulyatsion mashqlar tizimi keng qo'llanilmoqda. Ushbu mashqlar nutq a'zolari — til, lab, yumshoq tanglay, pastki jag' va nafas olish organlari faoliyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, artikulyatsion mashqlar tizimi orqali nutq apparati buzilishlarini korreksiya qilish va bolalarda to'g'ri talaffuzni shakllantirish samaradorligini oshirish mumkin.

ASOSIY QISM.

1. Nutq apparati buzilishlarining sabablari

Nutq apparatining to'liq ishlamasligi ko'pincha quyidagi sabablarga bog'liq: - markaziy asab tizimi faoliyatidagi nuqsonlar;

- eshitishdagi muammolar;

- lab, til yoki tanglaydagi anatomik nuqsonlar;
- noto'g'ri nafas olish;
- psixologik bosim va e'tiborsizlik;
- tibbiy va ijtimoiy omillar.

Bu holatlarda artikulyatsion apparat harakatlari sust bo'lib, tovushlar noto'g'ri talaffuz qilinadi. Shu sababli logopedik mashqlar tizimi bu mushaklarning moslashuvchanligi va aniqligini oshirishga yo'naltiriladi.

2. Artikulatsion mashqlarning mohiyati

Artikulatsion mashqlar — bu nutq a'zolarining (lab, til, yumshoq tanglay va jag') harakatini kuchaytirish, moslashuvchanligini oshirish va tovushlarni aniq talaffuz qilishga o'rgatuvchi mashqlardir.

Mashqlar quyidagilarga qaratilgan:

- til mushaklarini faol harakatga keltirish;
- lablarning elastikligini oshirish;
- to'g'ri nafas olishni o'rgatish;
- artikulyatsion koordinatsiyani yaxshilash;
- nutqiy nafas olish va chiqarishni muvofiqlashtirish.

3. Artikulatsion mashqlar tizimini tashkil etish

Artikulatsion mashg'ulotlar bosqichma-bosqich tashkil etiladi:

1. Tayyorlov bosqichi:

Bolalar nutq apparatini mashq qilishga tayyorlanadi. Mashqlar — “Tabassum”, “Tilni chiqarish”, “Tishlar orqasida til”, “Tilni aylantirish”.

2. Asosiy bosqich:

Tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatuvchi mashqlar: “Til yuguruk”, “Shovqinli shamol”, “Yomg'ir tomchilari”.

3. Mustahkamlash bosqichi:

Tovushlarni nutqqa joriy etish, so'z va gaplar tarkibida mashq qilish. O'yin elementlari, hikoya tuzish, suhbatlar orqali mustahkamlash.

4. Takomillashtirish yo'llari

Logopedik mashg'ulotlarga multimediyaviy vositalarni kiritish.

Har bir bolaning individual xususiyatlariga mos mashqlarni tanlash. Gamifikatsiya (o'yinlash) uslubidan foydalanish.

Ota-onalar ishtirokini ta'minlash.

Mashg'ulotlar davomida audiovizual kuzatuv orqali natijani baholash.

Bu yondashuvlar bolalarda qiziqishni oshiradi, mashg'ulot samaradorligini kuchaytiradi va natijalarni barqaror qiladi.

Natijalar va muhokama

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, tizimli tarzda o'tkazilgan artikulyatsion mashqlar bolalarda tovush talaffuzining aniqligini oshiradi, nutq sur'atini me'yorga keltiradi, shuningdek, umumiy nutq madaniyatini rivojlantiradi. Mashg'ulotlar jarayonida bolalar til mushaklarini nazorat qilishni o'rganadilar, to'g'ri nafas olish ko'nikmasi shakllanadi.

Logopedning individual yondashuvi, ijobiy muhit yaratish va o'yin shaklidagi mashqlar bolalarda nutqiy faoliyatni yaxshilaydi. Shuningdek, ota-onalar ishtirokida o'tkazilgan mashg'ulotlar bolalarning uy sharoitida ham mashqlarni davom ettirishini ta'minlaydi.

XULOSA.

Artikulyatsion mashqlar nutq apparati buzilishlarini bartaraf etishning eng samarali usullaridan biridir. Ularning to'g'ri tashkil etilishi bolalarning talaffuzini yaxshilaydi, nutqiy faoliyatini kengaytiradi va muloqotda ishonch hosil qiladi.

Logopedik mashg'ulotlarda innovatsion metodlardan foydalanish, o'yin elementlarini kiritish, hamkorlik muhitini yaratish bolalar nutqini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois, logopedlar uchun artikulyatsion mashqlarni takomillashtirish bo'yicha metodik tavsiyalarni amaliyotga keng joriy etish zarurdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimova M. "Logopediya asoslari", Toshkent, 2021.
2. Ochilidzeva N. "Nutq buzilishlarini korreksiya qilish metodikasi", 2020.
3. Rasulov A. "Bolalar psixologiyasi va logopediya", Toshkent, 2019.
4. Bozhovich L.I. "Razvitie rechi u detey", Moskva, 2018.
5. Xolmatova G. "Defektologik amaliyotda innovatsiyalar", Toshkent, 2022.